

Förslag till mätbara mål för friluftlivspolitiken

Redovisning av ett regeringsuppdrag

Remissversion

Innehåll

FÖRORD	3
INNEHÅLL	4
SAMMANFATTNING	5
SUMMARY	6
UPPDRAGET	7
Hur har arbetet gått till?	7
FÖRUTSÄTTNINGAR	9
Definitionen utgör förslag till mål för friluftslivet	9
Förutsättningar för arbetet	9
ARBETET FRAMÖVER	11
Uppföljning av friluftslivspolitiken	11
FÖRSLAG MÄTBARA MÅL FÖR FRILUFTSLIVSPOLITIKEN	12
Övergripande mål	12
Tillgång till natur för friluftsliv	12
1. Tillgänglig natur	14
2. Starkt personligt, ideellt engagemang och samverkan	15
3. Allemansrätten grunden för friluftslivet	16
4. Tillgång till natur för friluftsliv	17
5. Attraktiv tätortsnära natur	18
6. Naturturism för hållbar regional tillväxt	19
7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet	20
8. Ett rikt och uppskattat friluftsliv i skolan	21
9. Friluftsliv för god folkhälsa	22
10. God kunskap om friluftslivet	23
FRÅGOR SOM BEHÖVER LÖSAS	24
SAMHÄLLSEKONOMISK KONSEKVENSPANALYS	30
KÄLLFÖRTECKNING	31
BILAGA 1. TIO NÄTVERK FÖR FRILUFTSLIV	32
BILAGA 2. SAMHÄLLSEKONOMISK KONSEKVENSPANALYS	36

Uppdraget

Naturvårdsverket fick 2010-01-01 regeringsuppdraget mål för friluftslivspolitik. Regeringsuppdraget innebär att propositionen Framtidens friluftsliv 2009/10:238 och det av riksdagen fastställda målet med friluftsliv ska kompletteras med ett antal mätbara mål.

Regeringens bedömning: Målet för friluftslivspolitik är att stödja människors möjligheter att vistas i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. (Framtidens friluftsliv sid 10)

Naturvårdsverket ska, efter samråd med berörda myndigheter och organisationer, utveckla förslag till mätbara mål för friluftslivspolitik. Arbetet ska utgå från de tio punkter som utgör grunden för regeringens bedömning. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 1 mars 2012.

Vi har uppfattat att regeringsuppdraget handlar om hur staten kan skapa förutsättningar för människors möjligheter att bedriva friluftsliv. Myndigheter bör därför samverka och skapa goda förutsättningar genom att stödja och stimulera friluftslivets aktörer, försäkra tillgång och förbättra tillgänglighet till natur- och kulturlandskapet.

Det är emellertid inte staten som skapar friluftslivet. Staten har ett ansvar att skapa förutsättningar för ett rikt och varierat friluftsliv och att försäkra tillgång och förbättra tillgänglighet till naturen... Därför är det också en angelägenhet för staten att stödja organisationer och enskilda i friluftsarbetet. (Framtidens friluftsliv sid 11)

Hur har arbetet gått till?

Myndighetssamverkan

I samband med att propositionen beslutades i Riksdagen december 2010 samlade Naturvårdsverket alla myndigheter med samhällsansvar att arbeta med friluftsliv till ett möte för att diskutera hur samordningen av friluftslivet ska se ut. I mötet deltog även paraplyorganisationen Svenskt Friluftsliv, forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Sveriges Kultur- och Fritidschefers förening. När vi i texten framöver skriver myndigheter menar vi även denna grupp av organisationer. De är en viktig förutsättning för att kunna arbeta samordnat med friluftsliv.

Gruppen enades om att arbeta med samordning på följande sätt:

1. Ett myndighetsmöte per år. I myndighetsmötet deltar avdelningschefer eller enhetschefer för de myndigheter som arbetar med friluftsliv. I mötet deltar också organisationerna ovan.
2. Tio nätverk skapades med utgångspunkt från propositionen. Olika myndigheter tog på sig rollen att leda olika nätverk. De deltagande myndigheterna fick sen välja vilka nätverk de ville delta i. Se bilaga 1
3. Tanksmedjan för friluftsliv. Friluftslivet består av en stor mängd aktörer som inte alla ryms inom samverkan bland myndigheter. För att hålla en god dialog med aktörerna arrangerar Naturvårdsverket, i samarbete med andra myndigheter och organisationer, den årliga Tankesmedjan för friluftsliv.

Detta arbetssätt har vi använt oss av även i arbetet med regeringsuppdraget. Så här har arbetet gått till:

1. De tio nätverken fick i uppgift att arbeta fram förslag till mätbara mål inom respektive område.
2. På Tankesmedjan för friluftsliv i mars 2011 hölls tio workshops för att samla synpunkter från friluftslivets aktörer inför arbetet.
3. De tio nätverken jobbade fram totalt tio förslag till mätbara mål. Grupperna träffades ett antal gånger och varje grupp leddes av en nätverksledare. De tio nätverksledarna träffades också ett antal gånger för att diskutera övergripande upplägg etc.
4. Arbetet har letts av en styrgrupp bestående av Maggie Javelius, Naturvårdsverket, Mari Tastare, Boverket och Bengt Westman, Sveriges Kommuner och Landsting.
5. På Myndighetsmötet för friluftsliv i oktober 2011 gjordes en avstämning av alla målen med de ca 20 myndigheter och organisationer som ingår i myndighetssamverkan.
6. Avstämning med Miljödepartementet.
7. Remissen skickades ut till X antal myndigheter, organisationer etc och vi fick X antal svar.... Synpunkterna...

Förankring myndigheter och organisationer

Myndigheter och organisationer har varit delaktiga i processen att ta fram målen på följande sätt:

1. Startpunkten var Tankesmedjan för friluftsliv. Där samlade alla nätverksgrupper in synpunkter från friluftslivets aktörer. (Markägare, ideella organisationer, utbildningar inom friluftsliv, branschorganisationer, naturturismföretag, kommuner med flera)
2. Nätverken har därefter arbetat fram förslag till mätbara mål för friluftslivet. Nätverken består av de myndigheter (och organisationer) som har valt att ingå. Några nätverk har bestått av många deltagare andra färre.
3. Vid myndighetsmötet för friluftsliv stämde arbetet av inför remissutskick. Myndigheterna gavs också möjlighet att ha interna genomgångar med sin myndighet inför detta möte. Flera myndigheter har varit aktiva och informerat via webbsida, interna informationskanaler och olika råd.
4. Friluftslivets aktörer har haft möjlighet att lämna synpunkter via remissen som skickades ut.

Förutsättningar

Definitionen utgör förslag till mål för friluftslivet

I förslaget utgör definitionen Naturvårdsverkets förslag till mätbara mål för friluftslivet.

Det finns även framtagna preciseringar. Naturvårdsverket menar inte att dessa preciseringar ska beslutas av riksdagen. Preciseringarna ska ses som en hjälp för att kunna följa upp hur arbetet med friluftslivsmålen går. De utgör ett underlag för det fortsatta arbetet med att utveckla friluftslivsmålen och –politiken.

Förutsättningar för arbetet

Arbetet har utvecklats i samverkan mellan Naturvårdsverket och de olika myndigheter och organisationer som ingår i myndighetssamverkan.

Valt år 2020 som målar

Vi har valt att sätta målen till år 2020 för att anpassa oss efter miljömålssystemet.

Anpassning till Miljömålssystemet

Såväl styrgrupp som Naturvårdsverket och Miljödepartementet har uttryckt en önskan om att vi ska anpassa arbetet efter Miljömålssystemet. Samtidigt har man uttryckt att det är viktigt att behålla förslagen enkla och konkreta. Vid arbetet med målen har vikten av att de friluftslivsmål som finns inlagda i miljömålssystemen bör ligga kvar poängterats och att de föreslagna mätbara målen för friluftslivet utgör en komplettering.

Vi har valt att anpassa arbetet på följande sätt:

1. Upplägg – liknar och kompletterar Miljömålssystemet
2. Uppföljning – liknar Miljömålssystemet
3. Använder liknande begrepp som Miljömålen

Upplägg ser därför ut så här:

1. Titel (som Miljömålen sätt att uttrycka den, ett tillstånd)
2. Definition (övergripande mål)
3. Beskrivning
4. Preciseringar
5. Uppföljning
6. Samordnande myndighet

Några preciseringar ihopslagna

Flera av målen hänger ihop med varann. Vi har därför valt att slå samman vissa preciseringar. Det handlar exempelvis om preciseringen om kompetens. Denna precisering har vi lagt under område nummer tio, men den gäller för alla målen.

Landskap

Friluftslivet genomförs utomhus i en natur-, kultur- eller vattenmiljö. Även om vi inte alltid nämner alla dessa miljöer i rapporten så menar vi all mark och allt vatten som används i friluftslivet.

Likabehandling

Samtliga mål bygger på ett synsätt om likabehandling.

Arbetet framöver

Inom varje mål är flera myndigheter och organisationer inblandade. Dessa myndigheter och organisationer genomför olika delar av de åtgärder som ska göras. Naturvårdsverket föreslår att alla involverade myndigheter tar aktiv del i att nå målet. Ansvaret för måluppfyllelsen är alltså delad mellan alla de myndigheter som deltar i arbetet. Uppföljningen är en naturlig del för följa arbetet, att komma framåt och få ett gott underlag inför framtida beslut.

Varje mål har en samordnande myndighet. Naturvårdsverket föreslår att denna myndighet har ansvar för att:

- Samordna arbetet med övriga myndigheter och organisationer som berörs
- Tillsammans med övriga myndigheter och organisationer utveckla frågan inom sitt område
- Utse en kontaktperson inom myndigheten för varje mål
- Följa upp arbetet och lämna redovisning vart annat år till Naturvårdsverket

Naturvårdsverket driver sedan tidigare ett arbete med myndighetssamverkan för friluftsliv. Detta arbete pågår kontinuerligt och underlättar för alla myndigheter och organisationer att uppfylla målen i samverkan. Samverkan består av tre delar: Myndighetsmöte, tio nätverk för friluftsliv och Tankesmedjan för friluftsliv.

Uppföljning av friluftslivspolitikerna

Naturvårdsverket föreslår att uppföljningen av friluftslivsmålen ska visa hur friluftslivet utvecklas. Den ska visa framgångar och ge signaler om vilka områden som behöver extra insatser. Vi föreslår att Naturvårdsverket får ett samlat ansvar för att rapportera friluftslivspolitikens uppföljning. Det känns naturligt att Naturvårdsverket har denna roll eftersom Naturvårdsverket har ansvar för friluftslivsfrågor (Regeringens budgetproposition 2012). Vi föreslår att Naturvårdsverket rapporterar till regeringen hur friluftslivet utvecklas vartannat år. Det är också bra med en halvtidsutvärdering för att stämna av hur måluppfyllelsen ser ut.

Förslaget är att alla de samordnande myndigheterna får uppdraget att rapportera sin bedömning kring hur utvecklingen ser ut till Naturvårdsverket vartannat år. För att ha underlag till bedömningen kan myndigheten behöva genomföra en uppföljning, ta fram statistik eller samla ihop andra myndigheters statistik.

Naturvårdsverket förslag är att uppföljningen liknar miljömålssystemets och innebär att:

1. Samordnande myndighet har ansvar för bedömningen av "sitt" mål. Myndigheten har ansvar för att genomföra mätningar eller att samla ihop andra myndigheters statistik för att vart annat år kunna bedöma möjligheten att nå friluftslivsmålen utifrån dess preciseringsringar. Bedömningen lämnas till Naturvårdsverket.
2. Naturvårdsverket får i uppdrag att sammanställa uppföljningen.

Uppföljningen bygger på att de samordnande myndigheterna gör en bedömning av hur friluftslivet utvecklas. En enkel sammanfattning av hur bedömningen ser ut:

1. Hur ser friluftslivets utveckling ut för det aktuella målet?
2. Kommer friluftslivsmålet att nå 2020?
3. Om inte – vad krävs för att målet ska uppnås?

Förslag mätbara mål för friluftslivspolitiken

Övergripande mål

I propositionen Framtidens friluftsliv 2009/2010:238 beskriver regeringen det övergripande målet så här:

Målet för friluftslivspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö.

Friluftslivsmålen innebär att:

- *Naturen är tillgänglig för alla*
- *Personligt och ideellt engagemang står i centrum*
- *Allemansrätten värnas*
- *Det hållbara brukandet tar hänsyn till friluftslivets behov*
- *Kommunernas ansvar för den tätortsnära naturen är starkt*
- *Friluftslivet bidrar till landsbygdsutveckling och regional tillväxt*
- *Skyddade områden är en tillgång till friluftslivet*
- *Friluftslivet har en given roll i skolans arbete*
- *Fysisk aktivitet och avkoppling stärker folkhälsan*
- *Beslut om friluftsliv fattas med god kunskap.*

Utifrån detta har vi arbetat fram förslag till tio mätbara mål.

Propositionens område	Rubrik i förslaget	Definition
1. Naturen är tillgänglig för alla	Tillgänglig natur	Möjligheten att vistas i och njuta av naturen är stor och människors olika behov tillgodosedda. Områden med god tillgänglighet finns utpekade, är kända och uppskattade och förvaltas långsiktigt. Tillgänglighet har hög prioritet inom all planering, information och förvaltning av natur och friluftsliv.
2. Personligt och ideellt engagemang står i centrum	Starkt personligt, ideellt engagemang och samverkan	Fler människor ägnar sig oftare åt friluftsliv. Det finns etablerade strukturer för samordning av friluftslivet lokalt, regionalt och nationellt.
3. Allemansrätten värnas	Allemansrätten grunden för friluftslivet	Allemansrätten har starkt stöd hos allmänhet, markägare, föreningar och företag.
4. Det hållbara brukandet tar hänsyn till friluftslivets behov	Tillgång till natur för friluftsliv	Samhällsplanering och markanvändning tar hänsyn till friluftslivets behov av tillgång till attraktiva natur- och kulturmiljöer.
5. Kommunernas ansvar för den tätortsnära naturen är starkt	Attraktiv tätortsnära natur	Befolkningen har tillgång till ett tätortsnära landskap med höga friluftsliv-, natur- och kulturmiljövärden som bevaras, vårdas, utvecklas och nyskapas.

6. Friluftslivet bidrar till landsbygdsutveckling och regional tillväxt	Naturturism för hållbar regional tillväxt	Branschen för naturturism är mogen och bidrar till en stark och långsiktigt hållbar landsbygdsutveckling och regional tillväxt. Upplevelserna kännetecknas av förnyelse, kvalitet, tillgänglighet och säkerhet. Den ekonomiska aktiviteten bedrivs med hänsyn till ekologiska och sociala värden. Rörligheten hos både konsumenter och producenter är stor på grund av efterfrågan på stimulerande och specialiserade upplevelser.
7. Skyddade områden är en tillgång till friluftslivet	Skyddade områden som resurs för friluftslivet	Skyddade områden, med förutsättningar och värden för friluftsliv, har skötselplaner och föreskrifter som främjar friluftslivet.
8. Friluftslivet har en given roll i skolans arbete	Ett rikt och uppskattat friluftsliv i skolan	Alla barn och ungdomar får, via förskola och skola, möjlighet att dagligen vistas utomhus. Berörda pedagoger har kompetens att bedriva och bedriver en undervisning och friluftslivsverksamhet utomhus med god pedagogisk kvalitet inom ramen för det som anges i förskolans och skolans styrdokument.
9. Fysisk aktivitet och avkoppling stärker folkhälsan	Friluftsliv för god folkhälsa	Fler är regelbundet fysisk aktiva utomhus för att förbättra folkhälsan.
10. Beslut om friluftsliv fattas med god kunskap.	God kunskap om friluftslivet	Det finns etablerad forskning och statistikinsamling kring friluftsliv som utgår från ämnesfältets bredd och mångvetenskapliga karaktär, är långsiktig över tiden och bygger på behoven hos friluftslivets aktörer. Myndigheter, organisationer och företag har god kunskap och kompetens i frågor kring friluftsliv och naturturism.

1. Tillgänglig natur

Definition

Möjligheten att vistas i och njuta av naturen är stor och människors olika behov tillgodosedda. Områden med god tillgänglighet finns utpekade, är kända och uppskattade och förvaltas långsiktigt. Tillgänglighet har hög prioritet inom all planering, information och förvaltning av natur och friluftsliv.

Beskrivning

Sveriges natur är en tillgång för alla människor och är tillgänglig enligt allemansrätten. Friluftsliv och vistelse i naturen kan utövas av alla, men möjligheten att utöva friluftsliv kan vara begränsad på olika sätt. Hur tillgängligt ett område är påverkas av platsens förutsättningar, såsom närhet, information, attraktivitet, nåbarhet, framkomlighet och orienterbarhet. Det påverkas också av människors förutsättningar och behov, exempelvis ålder, bakgrund, intresse, språk och funktionsförmåga.

Precisering

1. Tillgänglighet till naturen är tillgodosedd inom långsiktig samhällsplanering, förvaltning och skötsel samt fysiska åtgärder, kommunikation, information, vägledning och kunskapspridning.
2. Utpekade områden för god tillgänglighet är kända, används och uppskattas av besökare.
3. Attraktiv och tillgänglig natur medverkar till ökad användning, hälsa och livskvalitet.
4. Andelen kommuner och länsstyrelser som arbetar med och utvärderar sitt arbete med naturvägledning ökar kontinuerligt.

Uppföljning

Delaktiga myndigheter rapporterar tillståndet och behov av åtgärder för förbättrad tillgänglighet.

Enkätundersökning till kommuner (miljömålet God bebyggd miljö samt inom Sveriges Friluftskommun).

Samordnande myndighet

Boverket

Naturvårdsverket (naturvägledning)

2. Starkt personligt, ideellt engagemang och samverkan

Definition

Fler människor ägnar sig oftare åt friluftsliv. Det finns etablerade strukturer för samordning av friluftslivet lokalt, regionalt och nationellt.

Beskrivning

Friluftsliv bedrivs till stora delar oorganiserat och det personliga engagemanget för friluftsliv och natur är starka drivkrafter. Samtidigt finns närmare två miljoner medlemskap i Svenskt Friluftslivs medlemsorganisationer, det vill säga ca 20 procent av den svenska befolkningen. Den barn- och ungdomsverksamhet som många organisationer bedriver har mycket stora förutsättningar att ge nya generationer möjlighet till naturkänsla och fysisk aktivitet.

Staten och kommunerna har en viktig roll i att skapa förutsättningar för ett gott friluftsliv och det är många myndigheter som arbetar med friluftsliv. Myndigheternas arbete behöver samordnas och kommunernas roll är att stimulera det lokala friluftslivet.

Preciseringar

1. Andelen kommuner i Sverige som har lokala friluftsråd ökar kontinuerligt.
2. Länsstyrelserna samverkar med och vägleder kommunerna.
3. Det finns ett etablerat nätverk mellan statliga myndigheter på chefsnivå och ett kontinuerligt arbete i nätverken för friluftsliv.
4. Myndigheterna samverkar med det ideella friluftslivet.

Uppföljning

1. Enkätundersökning till kommuner (Sveriges Friluftskommun).
2. Länsstyrelserna rapporterar återkommande hur de arbetar tillsammans med kommunerna.
3. Naturvårdsverket rapporterar återkommande om hur nätverken arbetar och utvecklas.
4. Myndigheterna rapporterar återkommande om hur samverkan med det ideella friluftslivet ser ut.

Samordnande myndighet

Naturvårdsverket

3. Allemansrätten grunden för friluftslivet

Definition

Allemansrätten har starkt stöd hos allmänhet, markägare, föreningar och företag.

Beskrivning

Allemansrätten är en i grundlagen inskriven sedvanerätt. Allemansrätten är en förutsättning för människors möjlighet att fritt vistas i naturen, för friluftsliv och för turism. Kärnan i allemansrätten kan sammanfattas ”inte störa, inte förstöra”. Utgångspunkten är respekt och ansvar för såväl naturen som markägare och andra användare av marken.

Preciseringar

1. Effektiv tillämpning av regler som underlättar för allemansrätten

Ett förtydligande av tillämpningen av regelverken, direkt och indirekt gällande allemansrätten har genomförts. Målet för förändringen är att allemansrätten långsiktigt stärks.

2. Allmänhetens kunskap om allemansrätten är god.

3. Dialog om allemansrätten genomförs för att öka kunskapen, ge större förståelse och finna lösningsmodeller för de konflikter som kan uppstå om allemansrättsrelaterade frågor.

Uppföljning

1. Naturvårdsverket rapporterar återkommande vilka åtgärder som är genomförda.

2. Återkommande mätningar/undersökningar om allemansrätten.

3. Naturvårdsverket rapporterar återkommande vilka åtgärder som är genomförda.

Samordnande myndighet

Naturvårdsverket

4. Tillgång till natur för friluftsliv

Definition

Samhällsplanering och markanvändning tar hänsyn till friluftslivets behov av tillgång till attraktiva natur- och kulturmiljöer.

Beskrivning

Friluftsliv är ett allmänt intresse. Förutsättningen för friluftsliv är tillgång till natur- och kulturmiljöer. Hänsyn till friluftslivets behov av tillgång till attraktiva naturmiljöer behöver därför tas vid samhällsplanering och mark/vattenanvändning.

Friluftsliv rymmer en stor variation av aktiviteter vilka ställer olika krav på landskapets kvaliteter. Detta medför att det måste finnas en variation av miljöer att tillgå, nära bostaden men också längre bort.

Precisering

1. Andelen områden av lokalt, regionalt och nationellt intresse för friluftsliv som är kända och kartlagda med värdebeskrivningar ökar kontinuerligt.
2. Andelen översiktsplaner som behandlar och visar tillgången till natur- och kulturmiljöer med olika upplevelsevärden i hela kommunen ökar kontinuerligt.
3. Friluftslivets behov av tillgång till attraktiva natur- och kulturmiljöer säkerställs genom hållbart brukande, fysisk planering och bevarande.

Uppföljning

1. Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket rapporterar sina kartläggningar.
 2. Enkätundersökning till kommuner (miljömålet God bebyggd miljö)
 3. Naturvårdsverket rapporterar sitt arbete med att skydda naturområden.
- Skogsstyrelsen rapporterar uppföljning av skogsbrukets hållbara brukande.
Jordbruksverket rapporterar från stödstatistik om kulturspår i åkermark (miljömålet ett rikt odlingslandskap)

Samordnande myndighet

Skogsstyrelsen

5. Attraktiv tätortsnära natur

Definition

Befolkningen har tillgång till ett tätortsnära landskap med höga friluftslivs-, natur- och kulturmiljövärden som bevaras, vårdas, utvecklas och nyskapas.

Beskrivning

Den tätortsnära naturen är viktig för friluftslivet för den stora andel av befolkningen som bor i tätorter. Kommunerna bör särskilt verka för att tillgodose behovet av attraktiv natur i och nära tätorten. Här spelar den kommunala översiktsplanen en nyckelroll. Myndigheter ska samverka och stötta kommunerna i deras arbete samt medverka till att stärka förutsättningarna för friluftsliv och rekreation i tätortsnära natur.

Precisering

1. Tillgången på attraktiv tätortsnära natur ökar genom bevarande, utveckling och nyskapande.
2. Närheten till och inom tätortsnära natur ökar genom stigar, vandringsleder, cykelvägar, ridvägar, information och kollektivtrafik.
3. Andelen av den tätortsnära naturens kvaliteter och upplevelsevärden som är bevarade och utvecklas genom strategisk planering, förvaltning, design, dialog och skötsel ökar kontinuerligt.

Uppföljning

Delaktiga myndigheter rapporterar åtgärder för bevarande, utveckling och nyskapande av tätortsnära natur med höga friluftslivs-, natur och kulturmiljövärden.

Enkätundersökning om upplevd tillgänglighet till tätortsnära natur.

Samordnande myndighet och kontaktperson

Boverket

6. Naturturism för hållbar regional tillväxt

Definition

Branschen för naturturism är mogen och bidrar till en stark och långsiktigt hållbar landsbygdsutveckling och regional tillväxt.

Upplevelserna kännetecknas av förnyelse, kvalitet, tillgänglighet och säkerhet. Den ekonomiska aktiviteten bedrivs med hänsyn till ekologiska och sociala värden. Rörligheten hos både konsumenter och producenter är stor på grund av efterfrågan på stimulerande och specialiserade upplevelser.

Beskrivning

Vårt natur- och kulturarv är viktiga förutsättningar för människor och aktörer som bor och bedriver verksamhet på den svenska landsbygden.

Turism och resande ur ett globalt perspektiv förväntas fortsätta öka stadigt den kommande 10-årsperioden. Turistbranschen har haft en jämn och stadig tillväxt i Sverige de senaste åren och är idag en av de större nationella tillväxtbranscherna.

Naturturism är en av de snabbast växande delarna inom turistbranschen. Företagen återfinns ofta på landsbygden, i skärgården och i fjällen. Genom att utveckla kvalitetsarbete, infrastruktur och kunskap kan branschens positiva utveckling fortsätta och bidra till hållbar regional tillväxt.

Precisering

1. Fler stabila företag utvecklar marknaden och genererar ett starkt ekonomiskt resultat med utgångspunkt i den sociala och ekologiska dimensionen.
2. Branschen har organiserat sig och utvecklat framgångsrika metoder för hållbara upplevelser och ett samarbete med naturturismens övriga aktörer.
3. Infrastrukturen för hållbara kollektiva transporter är upprustad, förnyad och väl anpassad för att klara av samtidens och framtidens krav på tillgänglighet, funktionalitet och pålitlighet.
4. Upplevelser produceras och konsumeras i attraktiva miljöer. (Markägarkategorin kan variera liksom områdets skyddsform.)

Uppföljning

1. Årligt statistikarbete inom Tillväxtverkets ordinarie mätningar.
2. Årligt statistikarbete inom Tillväxtverkets ordinarie mätningar.
3. Genomfört/ej genomfört
4. Årligt statistikarbete inom Tillväxtverkets ordinarie mätningar.

Samordnande myndighet

Tillväxtverket

7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet

Definition

Skyddade områden, med förutsättningar och värden för friluftsliv, har skötselplaner och föreskrifter som främjar friluftslivet.

Beskrivning

Skyddade områden som nationalparker, naturreservat och kulturresevat är en tillgång för friluftslivet och görs tillgängliga där så är lämpligt. Planering, skötsel och förvaltning för rekreation och tillgänglighet är av stor vikt, vid sidan av skötsel och bevarande av natur- och kulturvärden. Det krävs nationella och regionala strategier för att klargöra prioritering för ett hållbart friluftsliv inom skyddade områden. Arbetet med friluftsliv i skyddade områden kräver ökad kunskap om besökarnas vanor, beteenden och förväntningar och bör ske med lokal förankring och i samverkan med olika aktörer.

Preciseringar

1. Alla nya beslut om områdesskydd har föreskrifter som inte är onödigt ingripande när det gäller friluftsliv och organiserad verksamhet.
2. Skyddade områden, som är utsedda som särskilt besöksintressanta, har föreskrifter och skötselplaner som uppdaterats när det gäller friluftsliv och organiserad verksamhet.
3. Riktlinjer och metoder för zoneringsplanering som planeringsverktyg för friluftsliv inom skyddade områden finns och används i samtliga län samt i kommuner med lämpliga områden.

Uppföljning

- 1, 2. Länsstyrelserna rapporterar hur arbetet går. Kommunerna redovisar till sin länsstyrelse.
3. Naturvårdsverkets rapporterar om arbetet med zoneringsplanering som arbetsverktyg.
- 1,2, 3. Länsstyrelserna ska vart tredje år sammanställa tillståndet i sina skyddade områden, genom att till Naturvårdsverket redovisa status och trender för friluftsliv och sätta detta i relation till nationella mål. (2014, 2017 osv)

Samordnande myndighet

Naturvårdsverket

8. Ett rikt och uppskattat friluftsliv i skolan

Definition

Alla barn och ungdomar får, via förskola och skola, möjlighet att dagligen vistas utomhus. Berörda pedagoger har kompetens att bedriva och bedriver en undervisning och friluftslivsverksamhet utomhus med god pedagogisk kvalitet inom ramen för det som anges i förskolans och skolans styrdokument.

Beskrivning

Förskola och skola utgör viktiga plattformar för att locka till friluftsliv och naturupplevelser, för att ge morgondagens vuxna god vanor. Utemiljön är viktigt för att ge positiva upplevelser och känsla för naturen. Platsen har en stor betydelse för lärandet. Vid utevistelse utvecklar vi vår förståelse för vår egen delaktighet i naturens kretslopp och en hållbar utveckling. Barns behov av rörelse, kunskap och gemenskap kan tillfredsställas genom vistelse i naturen. Forskning visar dessutom att koncentrationen ökar och kroniska sjukdomar kan minska vid utevistelse.

Preciseringar

1. Friluftsliv och utomhuspedagogik är självklara och tydliga moment i grundutbildning för lärare och förskolelärare.
2. Pedagoger ges goda strukturella förutsättningar för att kunna bedriva friluftslivsaktiviteter och utomhuspedagogik i olika ämnen.
3. Andelen skolor och förskolor som har tillgång till och nyttjar ett " eget " naturområde och lämplig utrustning för friluftsliv ökar kontinuerligt.

Uppföljning

1. Högskoleverket rapporterar återkommande hur inslaget av friluftsliv, utomhuspedagogik och naturvägledning ser ut i lärarnas grundutbildning.
2. En nationell undersökning, granskar måluppfyllelsen utifrån styrdokumenterna (läroplan och kursplaner) om undervisningen i friluftsliv i skolans och förskolans verksamhet. Skolinspektionen rapporterar årligen om utbudet av kvalificerad fortbildning kring friluftsliv, utomhuspedagogik och naturvägledning och hur många som deltar i utbildningen.
3. Enkätundersökning till kommuner (Sveriges Friluftskommun)

Samordnande myndighet

Skolverket

9. Friluftsliv för god folkhälsa

Definition:

Fler är regelbundet fysiskt aktiva utomhus för att förbättra folkhälsan.

Beskrivning

Naturen är en resurs för folkhälsoarbetet i Sverige. Vistelse utomhus samt fysisk aktivitet har starka positiva hälsoeffekter. Friluftsliv kan utövas av alla oavsett ålder och bakgrund. Det är viktigt att använda friluftslivet/naturkontakten som en resurs i folkhälsoarbetet. Detta kan ske exempelvis genom planering och fysiska åtgärder men även genom information och kunskapsspridning till olika yrkeskategorier såsom pedagoger, landskapsarkitekter, vårdpersonal, folkhälsoarbetare och lokala-, regionala- och nationella beslutsfattare.

Preciseringar

1. Andelen kommuner som uppnår kriterierna fastställda för Sveriges friluftskommun ökar kontinuerligt.
2. Samverkan mellan kommuner (t ex folkhälsosamordnare), landsting (t ex FaR-samordnare) och den ideella sektorn får fler medborgare att bli eller förbli fysiskt aktiva genom friluftsliv.

Uppföljning

1. Enkätundersökning till kommunerna (Sveriges friluftskommun).
2. Folkhälsoinstitutet, i samråd med Svenskt Friluftsliv och berörda myndigheter, följer upp arbetet med att stärka folkhälsan kopplat till fysisk aktivitet och friluftsliv.

Samordnande myndighet

Statens Folkhälsoinstitutet

10. God kunskap om friluftslivet

Definition

Det finns etablerad forskning och statistikinsamling kring friluftsliv som utgår från ämnesfältets bredd och mångvetenskapliga karaktär, är långsiktig över tiden och bygger på behoven hos friluftslivets aktörer. Myndigheter, organisationer och företag har god kunskap och kompetens i frågor kring friluftsliv och naturturism.

Beskrivning

Ökad kunskap behövs för samhällets planering och för förvaltning av naturområden. Forskning och statistik om friluftsliv är av stor vikt för att öka kunskapen om friluftslivets betydelse för individer, samhälle och naturvård. Bättre kunskap om friluftsliv och naturturism kan också ha betydelse för ekonomisk tillväxt. Forskningen behöver långsiktigt säkerställas och statistiken kompletteras för att bättre motsvara samhällets behov.

Preciseringar

1. Forskning om friluftsliv stöds på ett sätt som tillvaratar ämnets bredd, skapar bra möjligheter till finansiering och utveckling. En nationell nätverksorganisation är etablerad, angelägna forskningsområden är identifierade och en nationell forskarskola är inrättad. Forskning om friluftsliv uppfattas som en attraktiv karriärväg och svensk friluftsforskning står sig väl internationellt.
2. Statistik om friluftslivet finns och är utformad för att motsvara samhällets behov. SCB's ULF-undersökning och myndigheternas statistikinsamling har utvecklats för att passa de nya friluftslivspolitiska ambitionerna.
3. Berörda myndigheter, organisationer och företag har god kunskap och kompetens i frågor kring friluftsliv och naturturism omfattande hela friluftslivspolitikens bredd. Forskningsresultat och statistik om friluftsliv kommuniceras och sätts in i större sammanhang.

Uppföljning

1. Återkommande utvärderingar av friluftsforskningen och dess innehåll
2. Återkommande utvärderingar av statistiken
3. Berörda myndigheter rapporterar kring kunskap och kompetens, kompletterat med enkät- eller intervjuundersökningar med centrala aktörer inom friluftslivet.

Samordnande myndighet

Naturvårdsverket (i samarbete med andra myndigheter efter behov)

Frågor som behöver lösas

Naturvårdsverket har identifierat ett antal frågor som behöver lösas för att kunna genomföra målen i friluftslivspolitikerna.

- **Genomförs inom befintliga anslag**

I propositionen Framtidens friluftsliv 2009/2010:238, skriver regeringen att arbetet ska genomföras inom befintliga anslag (sid 60-63). För ett antal myndigheter är detta en svårighet.

- **Instruktion/regleringsbrev**

Myndigheterna ser ett behov av förtydliganden av uppdrag rörande friluftslivspolitikerna i instruktioner och regleringsbrev.

- **Översyn och komplettering av verktyg**

I dialogen med friluftslivets aktörer kommer det fram att friluftsliv ofta finns med i övergripande policydokument men att friluftsliv i praktiken har en svag ställning. Detta är också något som forskning visar. Det finns ett behov av en översyn av de verktyg som myndigheterna har att arbeta med och därefter ett eventuellt behov av komplettering av befintliga lagar och regelverk, ekonomiska styrmedel (i synnerhet stöd och ersättningar) samt vägledning.

- **Skillnaderna mellan olika delar av landet och mellan olika kommuner är stora**

Kommunernas ansvar för friluftslivet är stort i friluftslivspropositionen (Framtidens friluftsliv sid 30). Det som kan upplevas enkelt att genomföra i en kommun kan vara svårt i en annan. Det finns stora och små kommuner, tätbebyggda eller glesbebyggda kommuner, kommuner med stor tillgång till natur- och kulturlandskap för friluftsliv och de där natur- och kulturlandskap är en bristvara. Det är alltså stora skillnader mellan olika delar i landet och mellan olika kommuner när det gäller förutsättningar att planera för friluftsliv.

- **Tillgång till kunskap om friluftslivet**

Kunskap om friluftslivet, baserad både på forskning och statistik, är en förutsättning för friluftslivspolitikens genomförande och uppföljning. Friluftslivets aktörer är därför beroende av att det finns tillgänglig och väl kommunicerad forskning och statistik för att kunna genomföra sina uppdrag att nå målen med friluftslivspolitikerna. Detta gäller för samtliga mål.

Idag finansierar Naturvårdsverket ett sexårigt forskningsprogram, Friluftsliv i förändring, som avslutas 2012. Forskningsprogrammet utgör ett nätverk av sju lärosäten och har ett stort inslag av kommunikation som kommuner, organisationer, företag, utbildningar, markägare och myndigheter har behov av.

Det finns också ett framtaget förslag till hur ett statistikprogram för friluftslivet kan genomföras (Statistikprogram för friluftsliv, Naturvårdsverkets rapport 5975). Den officiella statistik som idag finns om friluftsliv (SCBs ULF undersökning) är mycket begränsad i sin omfattning. Några myndigheter genomför statistikinsamling och analyser. Kunskapen om denna behöver förbättras mellan aktörerna och när så är lämpligt samordnas.

För att uppnå målet om en god kunskap om friluftslivet, och därigenom bidra till att uppfylla övriga mål, behöver frågan om hur forskning, statistikframtagning och kommunikation av resultaten lösas. Här ser myndigheterna ett problem när det gäller långsiktig finansiering.

- **Samordning regional nivå**

Kommunerna efterfrågar samordning på regional nivå och i propositionen Framtidens friluftsliv 2009/10:238 skriver regeringen att länsstyrelserna har ansvar för att stötta kommunerna i friluftslivsarbetet (Framtidens friluftsliv sid 62) Länsstyrelserna uppger att de har svårt att leva upp till detta. Det innebär i sin tur att kommunerna får svårare att genomföra sin del av friluftslivspolitiken.

- **Dialog friluftslivets aktörer**

Utmaningen i nästa steg blir att involvera fler av friluftslivets aktörer. I regeringsuppdraget har vi fokuserat på hur staten kan utveckla och skapa förutsättningar för friluftsliv. I nästa steg behöver friluftslivets övriga aktörer delta, såsom markägare, ideella organisationer, utbildningar inom friluftsliv, branschorganisationer, naturturismföretag med flera.

- **Avgiftsfri ersättning till friluftslivets ideellt aktiva**

Det ideella friluftslivet är av stor vikt för att människor ska hitta ut till ett aktivt friluftsliv. Idag har de aktiva inom friluftslivets organisationer ingen möjlighet att få en avgiftsfri ersättning så som idrotten har. Idrottens aktiva har möjlighet att få en avgiftsfri ersättning under ett halvt prisbasbelopp.

Kopplingar till miljömålen

Friluftslivsmålen ligger ibland väldigt nära Miljömålen. Vi har sett över och försökt samordna arbetet med friluftslivsmålen till miljömålen nya preciseringar. Nedan följer de preciseringar i miljömålen som kopplar till friluftslivsfrågor.

Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas. Inriktningen är att miljökvalitetsmålet skall nås inom en generation.

Hav i balans

Havs-, kust- och skärgårdslandskapets stora värden för fritidsfiske, bad- och båtliv och annat friluftsliv värnas med krav på hänsyn från annan verksamhet. I särskilt betydelsefulla friluftsområden ställs höga krav på att friluftsvärdena bevaras och vårdas.

Innebörd/förtydligande:

- Kust- och skärgårdslandskapet är tillgängligt för rekreation och friluftsliv och ger förutsättningar för ett rikt och varierat friluftsliv.
- Hänsyn tas till friluftsintressen vid exploatering så att barriärer och fragmentering undviks.
- Skyddade områden ska, beroende på syftet med skyddet, vara en tillgång för friluftslivet.
- Buller och andra störningar från båtar och människor är försumbara inom särskilt utpekade områden, så kallade hänsynsområden.

Myllrande våtmarker

Våtmarkernas värde för friluftsliv värnas och utvecklas så att människor har tillgång till olika typer av våtmarker, såväl tätortsnära som på mer avlägsna platser.

Innebörd/förtydligande:

- Hänsyn tas till friluftsintressen vid planering och projektering av infrastruktur, så att friluftsområden inte skadas samt buller, barriärer i och fragmentering av landskapet undviks.
- Våtmarker som är särskilt intressanta för friluftslivet har god tillgänglighet. Besöksanordningar upprättas och underhålls i relevanta skyddade områden.

- Tätortsnära våtmarker värnas. Våtmarker och områden i anslutning till våtmarker med betydelse för friluftslivet undantas från exploatering i kommunernas översiktsplaner.

Levande skogar

- Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.
- Människors hälsa främjas genom att attraktiva skogar för rekreation och friluftsliv värnas och förvaltas så att dess upplevelsevärden stärks.

Innebörd/förtydligande:

- Skogsområden som är viktiga för rekreation och friluftsliv identifieras, främjas och tillgängliggörs.
- Skogsbruket bedrivs på ett sådant sätt att hänsyn tas till skogens värden för rekreation och friluftsliv.
- Fysisk planering bidrar till att buller, barriärer i och fragmentering av landskapet undviks samt till att tätortsnära skog med betydelse för rekreation och friluftsliv undantas från exploatering.

Ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapet erbjuder rika möjligheter till naturupplevelser och friluftsliv.

Storslagen fjällmiljö

Rennäring, turism, jakt och fiske och annat nyttjande av fjällen liksom bebyggelse och annan exploatering bedrivs med hänsyn till naturens långsiktiga produktionsförmåga, biologisk mångfald, natur- och kulturmiljövärden samt värden för friluftsliv.

God bebyggd miljö

- Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö.
- Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Natur- och grönområden

- Det finns natur- och grönområden med närhet till bebyggelsen och med god kvalitet och tillgänglighet så att behovet av utomhuslek, rekreation, lokal odling samt ett hälsosamt lokalklimat kan tillgodoses.

Innebörd/förtydligande:

- Grön- och naturområden i och nära tätorter hänger samman i en struktur som gynnar människors rekreationsbehov och djur- och växtliv.

- I tätortsnära natur- och grönområden med låg bullernivå ska ljudkvaliteten skyddas och utvecklas.
- Natur- och grönytornas förmåga att generera ekosystemtjänster är skyddade.
- Fysisk planering och samhällsbyggande ska grundas på program och strategier för:
- Hur en integrerad bebyggelse- och transportstruktur, som gynnar kollektivtrafik och gång och cykel, ska åstadkommas.

Hur kulturhistoriska värden ska tas till vara och utvecklas.

Hur grön- och vattenområden i tätorter och tätortsnära områden ska bevaras, vårdas och utvecklas för såväl natur- och kulturmiljö som friluftsliv och rekreation och lokal odling, samt hur andelen hårdgjord yta i dessa miljöer fortsatt begränsas.

Ett rikt växt- och djurliv

Människor har tillgång till natur- och kulturmiljöer med ett rikt växt- och djurliv som ska stimulera till upplevelser och utevistelse både i närmiljön och på mer avlägsna platser. Detta bidrar till en allmän förståelse av landskapets värde, samt till rekreation och en god folkhälsa. Vid skydd av natur- och kulturmiljöer och planering av landskapet tas hänsyn till människors behov av upplevelser, utevistelse och friluftsliv. Vid förslag till exploatering av markområden ska en seriös bedömning göras av områdets betydelse och värde för upplevelser, utevistelse och friluftsliv.

Innebörd/förtydligande:

- Allemansrätten ska värnas. Hänsyn tas till behovet av utevistelse och friluftsliv vid planering och projektering av infrastruktur och bebyggelse, bland annat genom att barriärer i och fragmentering av landskapet undviks. Tätortsnära områden med betydelse för friluftslivet undantas från exploatering i kommunernas översiktsplaner.
- Insatser ska göras för att locka till utevistelse, och miljöer i närheten av skolor och förskolor är av särskild vikt. Tillgänglighetsfrågorna för områden som är särskilt intressanta för friluftslivet ska ha hög prioritet. Det kan gälla exempelvis kollektivtrafik och handikappanpassning av vissa områden. Besöksanordningar såsom fågeltorn och spänger upprättas och underhålls i utvalda skyddade områden.
- Tätortsnära natur bevaras, vårdas och utvecklas med hänsyn till såväl friluftsliv-, kulturmiljö- som naturvärden. Barriärer och störningar som allvarligt motverkar människors och djurs nyttjande av tätortsnära natur åtgärdas. Den tätortsnära naturens samlade värden och allemansrättens skyldigheter och rättigheter görs kända.
- Frihet från buller. Hänsyn tas till friluftsliv vid planering och projektering av infrastruktur.
- Lokal kunskap tas tillvara genom att dialog förs med markägare och lokala aktörer vid bevarande, vård, utveckling och tillgängliggörande av tätortsnära natur.

Ordförklaring

Friluftsliv är enligt SFS 2010:2008 vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling,

Landskap är enligt Europeiska Landskapskonventionen ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer.

En samhällsekonomisk konsekvensanalys är en process för att bland annat identifiera, bedöma och redovisa de för- och nackdelar som ett förslag för med sig för samhället som helhet.

Naturvägledning är enligt Centrum för naturvägledning kommunikation, information och andra pedagogiska aktiviteter som underlättar för människor att uppleva och utveckla sin känsla för och kunskap om naturen. En naturvägledare väcker känsla för och förmedlar kunskap om natur.

Likabehandling innebär enligt Handisam att alla ges möjlighet att delta på lika villkor oavsett kön, ras eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionsförmåga, ålder eller sexuell läggning.

Tillgänglighet enligt Handisam innebär att varor, tjänster, miljöer och system är åtkomliga och kan användas av alla arbetstagare, medborgare och konsumenter oavsett funktionsförmåga.

Samhällsekonomisk konsekvensanalys

Här ska en sammanfattning av den samhällsekonomiska konsekvensanalysen ligga med en hänvisning till bilaga 2. Analysen består av följande delar:

1. Identifiera problemet
2. Sätt mål
3. Referensalternativ
4. Identifiera åtgärder
5. Identifiera konsekvenser
6. Beskriv konsekvenser